

Nr 317.

Av herr **Granath m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till civilt avlöningsreglemente m. m.*

I proposition nr 263 har Kungl. Maj:t framlagt förslag till civilt avlöningsreglemente för ordinarie tjänstemän vid den civila statsförvaltningen (civila avlöningsreglementet). Vi anse oss till en början kunna konstatera, att det är med en viss spänning som tjänstemännen emotsett denna proposition såsom innebärande en för dem viktig frågas lösning. Även om tjänstemännen givetvis skulle ansett sig hava haft berättigade anspråk på att det föreliggande förslaget för dem varit något fördelaktigare och medfört för dem större förbättringar, framför allt i fråga om lönebeloppen, så har man dock ansett att förslaget kunnat accepteras, främst ur den synpunkten att löneregleringen efter så många års väntan äntligen må bli genomförd. För första gången har också den av lönefrågan berörda personalen, genom sina organisationer, beretts tillfälle att genom utsedda representanter överlägga med av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga rörande löne- och anställningsvillkoren för de befattningshavare som beröras av den kommande löneregleringen. Att vid dessa förhandlingar överenskommelse träffats i de löneregleringen berörande huvudfrågorna, är endast ägnat att bekräfta, att den valda förhandlingsvägen mellan företrädarna av olika intressen lättare leder till samförstånd och uppgörelse, än om lösningen skall ske på det tidigare tillämpade sättet. Givetvis innebär detta, som så ofta måste ske vid förhandlingar, eftergifter från ursprungligen uppställda krav. Det bör emellertid icke döljas att tjänstemännen ingalunda känna någon större tillfredsställelse över det föreliggande förslaget. Detta har dock accepterats därför att ett annat och bättre förslag under för handen varande förhållanden icke kunnat erhållas.

Om också vi, i likhet med personalrepresentanterna inom 1936 års lönekommitté, i stort sett kunna ansluta oss till det i propositionen riksdagen förelagda förslaget till avlöningsreglemente för ordinarie tjänstemän vid den civila statsförvaltningen, så anse vi oss dock böra på några enstaka punkter påyrka förbättring av detta förslag.

I 2 kap. 11 § i förslaget förutsättes att semester skall å härför med hänsyn till göromålsens behöriga gång lämplig tid årligen utgå med i paragrafen närmare angivet antal dagar i olika lönegrader. Semesterdagarnas antal äro,

frånsett viss gradering med hänsyn till levnadsålder och placering i lönegrad, lika oavsett de olika tjänstgöringsförhållanden som äro rådande för de under reglementet lydande tjänstemännen. Kommunikationsverkens, tullverkets, sinnessjukhusvårdens m. fl. tjänstemän, vilka ha att utföra sin tjänst under sön- och helgdagar samt nattetid och oftast med sönderstyckade tjänstgöringsturer under svåra arbetsförhållanden, ha berättigade anspråk på att erhålla något längre semester, än de tjänstemän, som ha sitt arbete förlagt till normal och regelbunden arbetstid, och utan sön- och helgdags- samt natttjänstgöring. Om hänsyn tages till den inom många håll förekommande s. k. sommartidstjänstgöringen och de flestades förekommande extra fridagarna å vissa helgdagsaftnar samt bank-holiday, framstår behovet av en något längre semester för de grupper av tjänstemän som icke ha denna förmån såsom både rimligt och riktigt. Vid en jämförelse med den arbetstid, staten kräver av exempelvis lärarpersonalen, framträder ännu starkare den missgynnade ställning, som de tjänstemän intaga, vilka ha sig ålagt tjänstgöring å sön- och helgdagar samt nattetid, och för vilka tjänstemän i allmänhet kräves en arbetstid av upp till 208 timmar i månaden och däröver.

Det är icke nog med att i ett enda avlöningsreglemente med samma förmåner sammanföra befattningshavare vid olika verk med helt skilda arbetsuppgifter och arbetsförhållanden. För att skapa rättvisa fordras också att hänsyn tages till de olika förhållanden varunder tjänsten utföres. Sker icke detta är det föga bevänt med den av staten eftersträfvade likställigheten. De tjänstemän som ha denna svårare tjänst kunna i längden icke vara tillfreds med att ingen hänsyn tages till svårighetsgraden av densamma.

Representanterna för vissa personalorganisationer ha också reservationsvis till 1936 års lönekommittés betänkande (sid. 346) framställt yrkande om att de tjänstemän i 1—10 lönegraderna, som under större delen av året äro ålagda regelbunden helgdagstjänstgöring eller nattarbete, skola erhålla samma antal semesterdagar som enligt förslaget tillkommer tjänstemän i 11—23 lönegraderna. Då vi anse reservanternas ståndpunkt rättvis, framställa vi yrkande om ändring av nämnda § i avlöningsreglementet.

Det föreliggande förslaget till civilt avlöningsreglemente förutsätter under 3 kap. 26 § 1 mom. att övertidsersättning skall utgå med en till beloppet fixerad gottgörelse inom de olika lönegraderna, men lika å de olika ortsgrupperna. Denna princip för övertidsersättnings utgående har hittills ansetts och betraktas alltjämt av tjänstemännen såsom föråldrad och otidsenlig. Den ansluter sig icke till de grunder som i allmänhet gälla, där kollektivavtal reglera förhållandena mellan arbetsgivare och arbetstagare. Från personalorganisationernas sida hade därför påyrkats, att övertidsersättningen skulle bestämmas till 1/170 av vederbörande tjänstemans månadslön inklusive i förekommande fall kallortstillägg.

Av 1936 års lönekommittés specialmotivering till civila avlöningsreglementet framgår, att en del ämbetsverk i sina över 1928 års lönekommittés betänkande avgivna yttranden ansett, att de av sistberörda kommitté föreslagna timersättningsbeloppen för utgjord övertid voro för låga. Vid behandlingen av denna fråga inom 1936 års lönekommitté har kommittén icke ansett sig kunna biträda det av personalorganisationerna framförda yrkandet rörande ändrade grunder för övertidsersättningens utgående, och har som skäl härför från kommitténs sida bland annat anförts, att övertidsersättningens belopp ställda i förhållande till vars och ens innehavda lön med härå skälig förhöjning skulle innebära en differentiering av övertidsersättningen för olika ortsgrupper, och att detta skulle komplicera bestämmelserna på ett sätt, vilket med hänsyn till de obetydliga skillnader som här under alla förhållanden bleve fråga, måste framstå såsom opåkallat. Man har även från kommitténs sida gjort gällande, att, därest av personalorganisationerna påyrkade bestämmelser i berörda hänseende genomfördes, det med samma fog borde tillämpas differentiering i fråga om löneavdragen under sådan ledighet, då viss del av avlöningen får bibehållas. Med all respekt för omtanken rörande homogeniteten i avlöningsbestämmelserna kunna vi icke finna, att principerna för övertidsersättningen ovillkorligen måste följa samma linjer som äro föreslagna rörande tjänstledighetsavdragen.

Vi måste ytterligare understryka den å den allmänna arbetsmarknaden erkända och vedertagna uppfattningen, att allt övertidsarbete skall ersättas högre än arbete utfört å ordinarie arbetstid. Så blir icke förhållandet å de dyrare orterna med det nu föreliggande förslaget i berörda hänseende. Det har vid diskussionen i denna fråga gjorts gällande, att grunderna för övertidsersättningen på sätt personalorganisationerna föreslagit, skulle förorsaka avlöningsförrättare och redogörare vissa svårigheter och nödvändig-göra tabellers utarbetande och distribuering. Vi kunna icke dela denna uppfattning. Vid vårt lands enskilda järnvägar, där lönesystemet i stort sett är detsamma som nu föreslås i avlöningsreglementet för statens civila befattningshavare, har i huvudavtal nr 2, under § 9 mom. 4 stadgats, att övertidsersättningen utgår per timme med $\frac{1}{208}$ av vederbörande järnvägs-mans månadslön inklusive dyrorts- och dyrtidstillägg, jämte en förhöjning av 20 procent, därest icke överenskommelse mellan vederbörande förvaltning och järnvägsman träffats om mindre förhöjning. Vad som sålunda utan olägenhet kan tillämpas vid med statstjänsten analog enskild verksamhet, borde också utan svårighet kunna tillämpas för statens civila tjänstemän. Det är att märka, att samtliga personalrepresentanter i 1936 års lönekommitté samt två representanter för de civila lönenämnderna varit eniga om och reservationsvis framfört den uppfattningen, att övertidsersättningen borde beräknas efter mera tidsenliga grunder än vad som av kommittén föreslagits.

I anslutning till denna av personalen enstämmigt omfattade uppfattning påyrka vi ändring av ifrågavarande paragraf i avlöningsreglementet.

Den ur personalsynpunkt viktigaste delen av detta stora och omfattande spörsmål är dock tidpunkten för de nya bestämmelsernas ikraftträdande. Sedan förslaget under slutet av år 1937 blivit framlagt, har personalen hoppats på att ikraftträdandet av de nya avlöningsbestämmelserna måtte ske den 1 juli 1938. Genom beslut om provisorisk avlöningsförstärkning vid 1937 års riksdag ha statsmakterna också erkänt behovet av en snar avlöningsförbättring. Kungl. Maj:t föreslår emellertid att det nya avlöningsreglementet måtte träda i kraft först den 1 juli 1939.

I proposition nr 272 har Kungl. Maj:t föreslagit, att provisorisk avlöningsförstärkning under budgetåret 1938/39 må, med undantag för vissa i propositionen angivna befattningshavare vid undervisningsväsendet, utgå efter enahanda grunder som i anslutning till riksdagens beslut meddelats i kungörelsen den 18 juni 1937 (nr 588). Anledningen till denna Kungl. Maj:ts hemställan är givetvis att söka i det förhållandet, att Kungl. Maj:t i proposition nr 263 föreslagit att det civila avlöningsreglementet icke skall träda i kraft förrän den 1 juli 1939. Såsom nyss sagts ha de av löneregleringen berörda befattningshavarna i statens tjänst allmänt hyst den förhoppningen att sedan 1936 års lönekommitté den 16 december 1937 avgav sitt betänkande med förslag till civilt avlöningsreglemente, detsamma skulle kunna bli föremål för 1938 års riksdags behandling vid en så tidig tidpunkt att reglementet kunde träda i tillämpning redan den 1 juli 1938. Statens befattningshavare måste anses ha grundad rätt att något snabbare än hittills varit fallet få sina löne- och anställningsvillkor ordnade, och de hade också hoppats att så skulle bli förhållandet sedan 1936 års lönekommitté behandlat och framlagt förslag härom. Vi anse oss böra bringa i erinran att de nuvarande avlöningsreglementena förskriva sig från år 1919 beträffande befattningshavare vid kommunikationsverken samt från år 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk tillhörande den civila statsförvaltningen.

Under den tid som förflutit sedan berörda avlöningsreglementen fastställdes ha åtskilligt inträffat som motiverar att såväl lönebeloppen som tjänstemännens anställningsvillkor förändras till det bättre. Statsmakterna ha också vid flera tillfällen måst giva erkännande å det berättigade i förbättrad löneställning genom införande av provisoriska dyrortstillägg och provisorisk avlöningsförstärkning. Vad sålunda av statsmakterna beslutats har dock icke ansetts vara tillfyllest, och det var därför med tillfredsställelse statens befattningshavare kunde konstatera att en särskild kommitté fick i uppdrag att verkställa revision av gällande avlöningsbestämmelser för befattningshavare vid den civila och militära statsförvaltningen.

Då denna kommitté under föregående år avgav sitt betänkande och förslag, hade som ovan nämnts statens befattningshavare hoppats att för-

slaget skulle av riksdagen kunna behandlas så att detsamma kunde träda i kraft den 1 juli 1938. Det är för övrigt icke allenast löneplanen i ett avlöningsreglemente som har betydelse och tilldrager sig uppmärksamhet och intresse från tjänstemännens sida. Även ett avlöningsreglementes allmänna bestämmelser äro givetvis till sitt innehåll sådana, att de med tiden och ju längre bestämmelserna varit gällande icke kunna tillfredsställa tjänstemännen. Under sådana förhållanden är det därför påtagligt att dessa även ur den synpunkten kunde göra berättigade anspråk på avlöningsreglementets ikraftträdande vid en tidigare tidpunkt än som i propositionen föreslagits.

Från de av avlöningsreglementet berörda befattningshavarnas och deras organisationers sida ha också försök gjorts att vid en tidigare tidpunkt komma i åtnjutande av de förbättringar i olika avseenden, som det föreslagna avlöningsreglementet innehåller. Något bestämt besked på den punkten har visserligen icke kunnat erhållas, men det torde dock vara antagligt att det icke varit statsfinansiella skäl som avhållit Kungl. Maj:t från att föreslå reglementets ikraftträdande den 1 juli 1938. Fast mera torde den långt framskjutna tiden för ikraftträdandet vara att söka i den uppfattningen att det icke skulle vara möjligt att tekniskt ordna genomförandet av det nya avlöningssystemet vid den av tjänstemännen väntade tidpunkten.

Om så är förhållandet borde emellertid tjänstemännen i görligaste mån hållas ekonomiskt skadeslösa för det uppskov som staten, i eget intresse, ansett sig behöva för att kunna genomföra löneregleringen. Dylika uppskov äro också otänkbara på det kollektiva avtalsområdet. Fastmera är det numera icke ovanligt att, för det fall parterna genom förhandlingar icke hinna att till avtalstidens utgång träffa ny uppgörelse, det nya avtalets förmåner eller i varje fall lönerna erhålla retroaktiv verkan.

Enligt 1936 års lönekommittés betänkande (sid. 261) skulle vid frånräkandet av kostnaderna för den provisoriska avlöningsförstärkningen den föreslagna löneregleringen vid nuvarande indexläge belöpa sig till 4,630,000 kronor. I propositionen har finansministern förutsatt och funnit skäligt, att reglerna om det rörliga tillägget efter ikraftträdandet få tillämpas såsom om löneregleringen genomförts från och med den 1 juli 1938. Detta skulle alltså vid ett till 168 förhöjt indexläge betyda att tjänstemännen skulle äga rätt till den förhöjning av det rörliga tillägget, vartill ett stegrat levnadskostnadsindex kan giva anledning. Detta innebär ett principiellt erkännande åt det berättigade i det från tjänstemännen framförda yrkandet på löneregleringens tidigare ikraftträdande.

Då det av tekniska skäl icke varit för finansministern möjligt att genomföra löneregleringen den 1 juli 1938, borde det emellertid icke kunna åberopas samma skäl för en förbättring av den föreslagna provisoriska avlöningsförstärkningen med det belopp som av 1936 års lönekommitté beräk-

nats att den föreslagna löneregleringen skulle betinga utöver kostnaden för den provisoriska avlöningsförstärkningen. Härigenom skulle tjänstemännen i någon mån komma att gottgöras för den besvikelse som för dem uppstod, då de erforo att det skulle dröja ett helt år utöver den beräknade tiden innan de fingo sina löne- och anställningsvillkor definitivt fastställda. Någon omöjlighet att på detta sätt tillmötesgå tjänstemännens förhoppningar på en snar förbättring av löneläget torde icke kunna påvisas, så mycket mera som avsikten är att övergången till det nya avlöningsreglementet skall ske på så sätt, att en var tjänsteman, som vid reglementets ikraftträdande kvarstår i samma befattning eller innehar tjänst inom samma lönegrad som den, han omedelbart före övergången tillhörde, bibehålles vid den löneklassplacering ävensom den rätt till uppflyttning i högre löneklass, som före övergången tillkommit honom.

Om sålunda av tekniska skäl det icke är möjligt att låta det nya avlöningsreglementet träda i kraft den 1 juli 1938, skulle motsvarande resultat i ekonomiskt hänseende vinnas genom en förhöjning av den för budgetåret 1938/39 utgående provisoriska avlöningsförstärkningen. Därest denna avlöningsförstärkning fastställdes att utgå icke med fixa belopp, som bibehålles i Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag, utan med skillnaden i kontanta löneförmånen enligt det nya avlöningsreglementets grunder och de äldre avlöningsbestämmelserna, skulle alltså personalens önskemål i stort sett tillmötesgå. En liknande anordning beslutades av statsmakterna i samband med lönereglering för statens järnvägars personal vid 1907 års riksdag. Kostnaderna för statsverket av ett beslut i denna riktning skulle, såsom ovan antytts, uppgå till 4,630,000 kronor vid nuvarande indexläge.

Av formella skäl framställes yrkande härom i en särskild motion.

Med hänvisning till vad som anförts hemställes, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 263 måtte besluta vidtaga följande ändringar uti det i propositionen intagna förslag till avlöningsreglemente:

1) att till 11 § 1 mom. måtte tillfogas ett nytt stycke så lydande:

Tjänstemän tillhörande lönegraderna A 1—10, och som under större delen av året äro ålagda regelbunden helgdags-tjänstgöring eller nattarbete skola erhålla semester med samma antal dagar, som äro bestämda för tjänstemän tillhörande lönegraderna A 11—23;

2) att 26 § 1 mom. må erhålla följande lydelse:

Där tjänstgöring utöver fastställd arbetstid undantagsvis måste äga rum, må för dylik tjänstgöring å befattning, tillhörande någon av lönegraderna A 1—18, övertidsersättning utbetalas med ett belopp, beräknat per timme, som motsvarar 1/170 av vederbörande tjänstemans månadslön, inklusive rörligt tillägg och kallortstillägg, vilket belopp i före-

kommande fall avrundas till närmaste med 10 delbara öretal.

För beräkning av övertidsersättning skall varje timme mellan kl. 22 och 6, varunder övertidsarbete fullgjorts, ävensom varje övertidstimme å sön- och helgdag, samt å påskafton, midsommarafton och julafton, räknas såsom en och en halv timme; samt

3) att slutstadgandet må innehålla följande lydelse:

Detta reglemente träder i kraft den 1 juli 1938, från vilken dag vad i tidigare av Kungl. Maj:t utfärdad författning eller föreskrift finnes stridande mot reglementets bestämmelser upphör att gälla, så vitt angår tjänsteman, å vilken reglementet erhåller tillämpning.

Stockholm den 21 april 1938.

P. Granath.

C. A. Härdin.

Herman Ericsson.

Jacob Hansson.

A. J. Bärq.

Karl Aug. Johanson.

Gottfrid Karlsson
Vadstena.

Helge Bäcklund.

